

51. Teden slovenske drame

Dodatni program

Sobota, 6. 11. 2021, ob 10.00

Slovenski gledališki inštitut (1. nadstropje, Mestni trg 17, 1000 Ljubljana)

Simpozij

Magično gledališče Rudija Šeliga

Prešernovo gledališče Kranj v sodelovanju s Fundacijo Rudi Šeligo
in Slovenskim gledališkim inštitutom

Avtorica koncepta in vodja simpozija: **Marinka Poštrak**

Obsežen dramski opus Rudija Šeliga, ki je imel velik vpliv tako na literarni kot tudi gledališki prostor, je brez dvoma tehten razlog za ponovno soočenje z njegovim magičnim gledališkim kozmosom. Na celodnevnom dogodku se bo sedem prominentnih udeležencev z najrazličnejših umetniških področij soočilo s Šeligovim dramskim opusom in njegovo imanentno gledališkostjo. Predstavitvam bo sledila še okrogla miza, ki jo bo vodil dr. Rok Andres.

Zgibanka simpozija »Magično gledališče Rudija Šeliga«

Izdajatelj: **Slovenski gledališki inštitut**

Za izdajatelja: **Mojca Jan Zoran** in **Jure Novak**

Urednica: **Marinka Poštrak**

Lektor: **Martin Vrtačnik**

Oblikovalec: **Andrej Ovsec**

Urniki simpozija

10.00 Začetek simpozija

Pozdravni nagovori:

mag. Mojca Jan Zoran, direktorica SLOGI

Jure Novak, direktor PGK

Aleš Šeligo, predsednik Fundacije Rudi Šeligo

Uvodna misel:

Marinka Poštrak, avtorica koncepta in vodja simpozija

Prvi del

Dr. Anja Bajda: *Dispozitivi utelešenja v dramskem opusu Rudija Šeliga*

Andraž Gombač: *Rudi Šeligo in Ivan Cankar*

Dr. Eva Kraševc: *(Ne)moč besede (Lepa Vida, Čarovnica iz Zgornje Davče)*

Dr. Svetlana Slapšak: *Dramatik Rudi Šeligo: ženske, pošasti, posthumano (Čarovnica iz Zgornje Davče, Lepa Vida, Svatba in Ana/Svetloba in seme)*

12.30 Odmor za skupno kosilo

14.00 Drugi del

Dorian Šilec Petek: *Fantazija (Lepa Vida in Čarovnica iz Zgornje Davče)*

Vilma Štritof: *Šeligov vstop v gledališče in njegova zadnja spoznanja o njem (o Šeligovi prvi drami Kdor skak, tisti hlap in zadnji Kamenje bi zagorelo)*

Dr. Tomaž Toporišič: *Drugačnost kot tema in poetika Šeligove (dramske) umetnosti (Svatba, Čarovnica iz Zgornje Davče, Ana, Triptih Agate Schwarzkobler)*

Okrogla miza

Z avtoricami in avtorji prispevkov dr. Anjo Bajda, dr. Eno Kraševc, dr. Svetlano Slapšak, Vilmo Štritof, Dorianom Šilcem Petkom, Andražem Gombačem in dr. Tomažem Toporišičem se bo pogovarjal dr. Rok Andres.

Dr. Anja Bajda: Dispozitivi utelešenja v dramskem opusu Rudija Šeliga

V članku poskušam odgovoriti na vprašanje, kako so v opusu in v zastavkih teorij gledališča in igre Rudija Šeliga oblikovani dispozitivi utelešenja kot polja upora proti konvenciji in družbeni normi ter nazadnje proti tekstocentrizmu.

Upošteva Kermaunerjevo teorijo slovenske dramatike (RSD) in Šeligovo teoretsko misel o gledališču, sem ob analizah (ne več) dramskih besedil Rudija Šeliga prepoznala naslednje dispozitive utelešenja: reistični dispozitiv vmesnosti (med perspektivovstvom in magizmom), magičnorealistični dispozitiv, deskriptivno realistični dispozitiv in absurdistično karnistični dispozitiv s primesmi magizma.

V kolikor se skozi reistični dispozitiv utelešenja v Šeligovi dramatiki, pa tudi še skozi magičnorealistični dispozitiv rišejo poteze, ki vsebujejo zanimive vzporednosti mišljenja upora in čutnosti s transformacijo dramske pisave, je v realistično deskriptivnem dispozitivu utelešenja mogoče prepoznati že afirmirano dramsko formo, pogosto temelječo na dialogu, element deskripcije pa ni več izrazito povezan s t. i. Šeligovo »fenomenološko metodo«. Fokus se je v veliki meri preselil s podajanja čutno zaznavnih vsebin in oblikovanja le-teh v dramski pisavi na (realistično) podajanje političnega stališča skozi vsebino dram.

Andraž Gombač: Rudi Šeligo in Ivan Cankar

Da bi se jasneje razgledal po svoji dobi in domovini, Rudi Šeligo tako v leposlovnem kakor publicističnem opusu večkrat stopi na ramena prvega med slovenskimi pisatelji, ki je narodu postavil natančno, še zmeraj veljavno diagnozo. Skupaj vidita dlje – in globlje v človeka. V *Lepi Vidi* (1978) se Šeligo kakor Ivan Cankar v istoimenski »dramski pesnitvi« osredotoča na hrepenenje, ki pa nič več ne hira v tesni izbi temne Cukrarne, nasprotno, glavno junakinjo v kompleksni drami žene v različne čase in kraje, iz prisilnega jopiča srednjeevropske družbe jo vleče nazaj k mitskemu in magičnemu. V *Slovenski savni* (1986) pa se kot jedka parodija udejanji vzklík, s katerim Jerman v Cankarjevih *Hlapcih* ošvrkne ljudstvo: »Med vas bi Kristus ne prišel z besedo, prišel bi z bičem!« Ampak upanje je umrlo, akcija tu ni več možna, ga ni upornika, ki bi zmožgal prekiniti sadomazohistične igrice »bande pokvarjene«. Tu in tam se še iztrgata krik in bes, a prevlada spoznanje: »Je, kar je. Vsi smo krivi, vsi ničvredni. Od malega lažemo, goljufamo, krademo, sebični smo kot črvivi sir.«

Dr. Eva Kraševc: (Ne)moč besede (*Lepa Vida, Čarovnica iz Zgornje Davče*)

Izhodiščna točka prispevka je Šeligov odnos do besede v navezavi s performativnostjo. Ob analizi Šeligovega pisanja v *Triptihu Agate Schwarzkobler* poskušamo razbrati nekatere strategije, ki usmerjajo njegovo (post)dramsko pisavo, in tudi tiste, ki jih je opustil. Zanimiv je zlasti obrat od popolnega zaupanja besedi k performativu. Zdi se, da je Šeligovo magično gledališče onkraj besede, ki je le začasni označevalec magičnega, trenutku zapisani označevalec tistega bistva, ki je onkraj besed; ključ do magijskega je zanj v ritualu, v živi prezenci, v nedoumljivem, v vsakokratnem performativu. Pri tem se dotika tudi samega izvora gledališča, ki ga razume kot živega v njegovem času. Rudi Šeligo je zelo dobro razumel razvoj sodobnega gledališča in pisal z mislijo nanj. Vendar pa se ob vnovičnem branju postavlja vprašanje, ali so vse njegove drame enako uprizorljive tudi v današnjem času. (Ne)moč besede na novo preverjamo v njegovih igrah *Lepa Vida, Svatba in Čarovnica iz Zgornje Davče*.

Dr. Svetlana Slapšak: Dramatik Rudi Šeligo: ženske, pošasti, posthumano (*Čarovnica iz Zgornje Davče, Lepa Vida, Svatba in Ana/Svetloba in seme*)

Junakinje v dramah Rudija Šeliga »vpišujem« v novejšo teorije: *Lepa Vida* in *Darinka* utelešata oz. lirsko upodabljata nomadski subjekt, kakor ga je osmislila Rosi Braidotti; obenem obe junakinji nakazujeta današnje posthumane projekcije soživljenja z naravo in ekološke vizije. Na področju posthumanega je teratološki imaginarij posebej zanimiv. V recepciji predhodne generacije je bilo v fokusu interpretacije potrošništvo. Drugi dve junakinji postavljata vprašanje »drugačne« psihične strukture oz. vprašanje zgodovine psihe in novejših nevronske raziskovanj. Če so interpretacije predhodne generacije v Šeligovem dramskem delu brale predvsem angažma in kritiko sodobne družbe – dober primer so režije Dušana Jovanovića – bi morala današnja generacija poskrbeti za aktualizacijo tega dela, ne da bi ob tem spregledali nekdanjo politično in družbeno aktualnost. Med mnogimi vprašanji, ki jih takšna interpretacija odpira, je tudi to, zakaj Šeligo za ključne predstavnice idej, šol idej in ideoloških prelomov izbira izključno ženske junakinje.

Dorian Šilec Petek: *Fantazija (Lepa Vida in Čarovnica iz Zgornje Davče)*

Besedilo je odziv na Šeligovo rabo jezika in njegovih magičnih potencialov za razpiranje nestabilnosti posameznikovega dojemanja sveta. Natančneje se ukvarja z dramskim besedilom *Čarovnica iz Zgornje Davče* in preko nekaj trenutkov v drami raziskuje rabo jezika v poznem kapitalizmu. Šeligovo dramatiko lahko razumemo kot prostor poezije: torej prostor besede in pomenov, ki se poskušajo nanjo prilepiti, le da vedno znova odpadajo in se nanjo pripenjajo novi. Jezik Darinke, protagonistke igre, je nezmožen definitivne interpretacije, saj vedno ostaja le približen. Njena interpretativna nestabilnost je tista, ki v nas, poslušalcih, obuja občutljivost in nas budi iz omotice funkcionalnosti jezika. Hkrati pa je ta unikatnost tista, ki Darinki omogoča predružačenje svojega sveta v pojmovni svet, primeren razumevanju družbe, v katero je bila vržena. Preko protagonistke in njenega bivanja v svetu se torej lahko odpira uvid v naša lastna jezikovna zatočišča pred vsiljenim funkcionalnim jezikom sodobnega časa.

Vilma Štritof: Šeligov vstop v gledališče in njegova zadnja spoznanja o njem (o Šeligovi prvi drami *Kdor skak, tisti hlap* in zadnji *Kamenje bi zagorelo*)

Rudi Šeligo je bil samosvoja, samonikla literarna in gledališka osebnost, v vsako obdobje ustvarjanja je vstopal na svoj, izvirni način. Bil je večni iskalec, potreboval je »skušnjo«, s katero je poimenoval most med »živeti« in »ustvarjati«. Za ustvarjanje je pogosto uporabil glagolski aktiv »narediti, da«. Zanj je to pomenilo ves čas aktivno iskanje izraza za tisto, kar je, skušenjsko predelano v stanju konstantne preobrazbe, iskalo samosvojo obliko in izraz. Gledališko sedanost je imenoval »pričujočnost«, še tretjo izmed svojih najpogosteje uporabljenih izrazov o procesu gledališkega ustvarjanja. Zanj je bila cilj in smoter ustvarjalnega procesa. Iščejo jo že liki v njegovi prvi drami *Kdor skak, tisti hlap*, v kateri posebej na koncu magični rituali »naredijo, da« se zgodi čudežni premik v človeku, pa ga liki še v njegovi zadnji drami *Kamenje bi zagorelo* hočejo priklicati. Presenetljivo je najti povezave med prvo in zadnjo, saj zarisujeta krog, sklenjen z rahlim stikom (tudi naslov avtorjevega romana), da lahko njegov dramski opus imenujemo šeligovski.

Dr. Tomaž Toporišič: Drugačnost kot tema in poetika Šeligove (dramske) umetnosti (*Svatba, Čarovnica iz Zgornje Davče, Ana, Triptih Agate Schwarzkobler*)

Prispevek se ukvarja s tematiko drugačnosti v dramskih pisavah Rudija Šeliga. Osredotoči se na njegove junakinje in na primerih Šeligove dramske (*Kdor skak, tisti hlap, Svata, Lepa Vida, Čarovnica iz Zgornje Davče, Ana* in *Volčji čas ljubezni*) in prozne pisave (*Triptih Agate Schwarzkobler*) prikaže, kako se drugačnost ne razkriva in manifestira skozi realistične zarise, ampak omogoča, da umetnost »vsakokrat« prikazuje »tisto, kar dejanskemu času najbolj manjka, po čemer je najbolj pomanjkljiv« (Šeligo 1988). Avtor na ravni fabule in sižeja proizvaja in hkrati tematizira drugačnost tako, da artaudovsko razbije hegemonični jezik in njegov logos, hkrati pa proizvede magijsko gledališče, za katerega so značilne singularne politike proze, dramatike in gledališča. Tako Šeligo razkriva nevralgične točke današnje družbe, ki namesto odpiranja legitimnih kanalov za izražanje nasprotujočih si in alternativnih mnenj s konsenzom zapira prostor drugačnosti, pluralnosti ter na ultimativni ravni ukinja pravico do drugačnosti.